

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑΚΟΙ ΔΑΣΚΑΛΟΙ ΕΜΠ

Ζήτω το (νεοφιλ)ελεύθερο πανεπιστήμιο!

(ή αλλιώς «Το χρονικό ενός προαναγγελθέντος θανάτου»)

Στις 20/12/2023, ο Υπουργός ΠΑΙΘ παρουσίασε στο Υπουργικό Συμβούλιο το σχέδιο νόμου για το «Ελεύθερο Πανεπιστήμιο», γιατί προφανώς ο τίτλος αυτός είναι πιο εύηχος και λιγότερο τρομαχτικός από το «Νεοφιλελεύθερο Πανεπιστήμιο», όπως θα έπρεπε να ονομάζεται στην πραγματικότητα. Δεν είναι άλλωστε η πρώτη - και σίγουρα όχι η τελευταία - φορά που ο ακραίος νεοφιλελευθερισμός χρησιμοποιεί τη γλώσσα ως επικοινωνιακό όπλο για να διαστρεβλώσει την πραγματικότητα. Η εξαθλίωση μεγάλων τμημάτων της κοινωνίας μέσω της δραστηρικής περικοπής μισθών ονομάζεται «προσαρμογή». Η ισοπέδωση εργασιακών δικαιωμάτων αιώνων ονομάζεται «μεταρρύθμιση». Το λουκέτο σε εκπαιδευτικές δομές όλων των βαθμίδων ονομάζεται «συγχώνευση». Η δραστηρική περικοπή σε ιατροφαρμακευτικές δαπάνες που οδηγεί σε απώλειες ανθρώπινων ζώων ονομάζεται «εξορθολογισμός». Και πλείστα άλλα παραδείγματα.

Το πλέον όμως χαρακτηριστικό και κοντινό παράδειγμα στο «Ελεύθερο Πανεπιστήμιο» που ευαγγελίζεται η κυβέρνηση είναι η «ελεύθερη αγορά». Τι κι αν τόσες φορές έχει αποδειχθεί απάνθρωπη, απρόσωπη και αδυσώπητη; Τι κι αν εμπορευματοποιεί βασικά κοινωνικά αγαθά κάνοντάς τα απρόσιτα για μεγάλα κοινωνικά στρώματα; Τι κι αν μεγεθύνει κοινωνικές ανισότητες και καταστρέφει τον κοινωνικό ιστό; Αρκεί που είναι «ελεύθερη»... Αυτό ακριβώς θα είναι το μέλλον της ανώτατης εκπαίδευσης αν το συγκεκριμένο σχέδιο νόμου ψηφιστεί. Μία ανεξέλεγκτη, κερδοσκοπική, αν όχι αισχροκερδής, αγορά ανώτατης εκπαίδευσης, η οποία θα βάλει ακόμη βαθύτερα το χέρι στην τσέπη της καθημαγμένης ελληνικής μικρομεσαίας οικογένειας και θα μεγεθύνει τις ανισότητες. Και όταν αυτό συμβεί, γιατί είναι σίγουρο πως θα συμβεί, θα βρεθεί με περισσό θράσος κάποιο κορυφαίο στέλεχος της κυβέρνησης να μας νουθετήσει λέγοντας ότι «...έτσι είναι η ελεύθερη οικονομία, δεν μπορούμε να ρυθμίζουμε τα πάντα...». Μόνο που τότε θα είναι πολύ αργά.

Το σχέδιο νόμου για το «Ελεύθερο Πανεπιστήμιο» θα μπορούσε κάλλιστα να αποτελέσει την έμπνευση του Γκάμπριελ Γκαρσία Μαρκές για το «Χρονικό ενός προαναγγελθέντος θανάτου». Στο γνωστό μυθιστόρημά του, ο συγγραφέας αποκαλύπτει το τέλος του κεντρικού του ήρωα στην πρώτη μόλις πρόταση: «*Την ημέρα που θα τον σκότωναν, ο Σαντιάγο Νασάρ σηκώθηκε στις πεντέμισι το πρωί για να περιμένει το βαπόρι που θα έφερνε τον επίσκοπο...*». Ο κεντρικός ήρωας δολοφονείται από δύο αδέρφια που θέλουν να ξεπλύνουν την τιμή της οικογένειάς τους. Κι ενώ όλη η τοπική κοινωνία γνώριζε τι επρόκειτο να συμβεί, κανείς δεν έκανε κάτι για να εμποδίσει το φονικό. Αρκεί στο ρόλο του κεντρικού ήρωα να τοποθετήσουμε το Δημόσιο Πανεπιστήμιο, στο ρόλο των δύο αδελφών να τοποθετήσουμε την Κυβέρνηση, οι οποίοι υπό τις προσταγές της νεοφιλελεύθερης πολιτικής – ως άλλης σκληρής κοινωνίας – δολοφονούν τον κεντρικό ήρωα για την τιμή της αδελφής τους (στην περίπτωσή μας, της ιδιωτικής εκπαίδευσης) και, κυρίως, στο ρόλο των υπόλοιπων δευτερευόντων χαρακτήρων του μυθιστορήματος ως τοποθετήσουμε όλους εμάς. Γιατί ενώ γνωρίζουμε τι ακριβώς θα συμβεί αν κατατεθεί το σχέδιο νόμου κι ενώ ξέρουμε ποιο είναι το ηθικά σωστό απέναντι στους εαυτούς μας, στο δημόσιο πανεπιστήμιο και στην ελληνική κοινωνία, δεν παίρνουμε θέση και, έτσι, δεν θα αποτρέψουμε το προδιαγεγραμμένο έγκλημα. Η αρχή αυτής της παθητικής στάσης έγινε από την πρόσφατη (12-15/12/2023) Σύνοδο των Πρυτάνεων, η οποία δεν άρθρωσε λέξη για τον «ελέφαντα στο δωμάτιο», πρακτική που ακολούθησε δυστυχώς και η τελευταία συνεδρίαση (18/12/2023) της Συγκλήτου του ΕΜΠ και του Συμβουλίου Διοίκησης (21/12/2023). Και βέβαια, είναι εκκωφαντική η σιωπή του Συλλόγου ΔΕΠ ΕΜΠ. Άραγε αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η πλειοψηφία του ΔΣ είναι ομοιοούσα ως προς την ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων ή απλά υποταγμένη στην υπεράσπιση του κομματικού καθήκοντος;

Τι ακριβώς συμβαίνει; Παρακολουθούμε βουβοί και απαθείς, νιώθοντας αδύναμοι να αντιδράσουμε απέναντι σε κάθε μορφής βία, στη συγκεκριμένη περίπτωση την παραβίαση του Ελληνικού Συντάγματος με νομικίστικες λαθοχειρίες; Γιατί, πώς αλλιώς, πέρα από βία, μπορείς να χαρακτηρίσεις την παράκαμψη της διατύπωσης του **Άρθρου 16** ότι «**5. Η ανώτατη εκπαίδευση παρέχεται αποκλειστικά από ιδρύματα που αποτελούν νομικά πρόσωπα δημοσίου δικαίου με πλήρη αυτοδιοίκηση. Τα ιδρύματα αυτά τελούν υπό την εποπτεία του Κράτους, έχουν δικαίωμα να ενισχύονται οικονομικά από αυτό και λειτουργούν σύμφωνα με τους νόμους που αφορούν τους οργανισμούς τους... 6. Οι καθηγητές των ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων είναι δημόσιοι λειτουργοί...**»; Οι δύο αυτές παράγραφοι δείχνουν ευθέως ότι αυτό που δεν επιτρέπει το Σύνταγμα είναι η **εμπορευματοποίηση** και όχι απλά τα ιδιωτικά πανεπιστήμια.

Ας θυμηθούμε λίγο, λοιπόν, μερικά από τα βήματα που η σημερινή κυβέρνηση (αλλά και προηγούμενες), ακολούθησε για να φτάσουμε μέχρι εδώ. Για αρχή, εξαθλίωσε οικονομικά και λειτουργικά τα δημόσια πανεπιστήμια. Οι δαπάνες για την ανώτατη εκπαίδευση, όπως και για την Παιδεία γενικότερα, δεν αποτελούσαν ποτέ πρώτη προτεραιότητα των ελληνικών κυβερνήσεων. Με την οικονομική κρίση, όμως, δόθηκε μια χρυσή ευκαιρία για να επιταχυνθεί η εξαθλίωση αυτή. Σύμφωνα με τα στοιχεία της Eurostat για το 2019 (που αναφέρονται στοιχεία για όλες τις χώρες), η μέση δημόσια δαπάνη ανά φοιτητή στην **Ελλάδα** ήταν **1.780 ευρώ, η χαμηλότερη στην ΕΕ-27** και μόλις στο 17,5% του ευρωπαϊκού μέσου όρου (10.132 ευρώ)! Η δημόσια δαπάνη στη **Βουλγαρία** και τη **Ρουμανία** ήταν **2.759** και **3.533 ευρώ** ανά φοιτητή, αντίστοιχα! Αν η δημόσια δαπάνη ανά φοιτητή ανερχόταν στο μέσο όρο της ΕΕ-27, θα έπρεπε για το 2021 να διαθέσει στο **ΕΜΠ** των 10.773 ενεργών φοιτητών (με βάση τα στοιχεία της ΕΘΑΕΕ) **103 εκατ. ευρώ έναντι των 44 εκατ. ευρώ** που τελικά διέθεσε (η δημόσια αυτή χρηματοδότηση περιλαμβάνει τις πιστώσεις μισθοδοσίας, τη χρηματοδότηση δημοσίων επενδύσεων και την ετήσια επιχορήγηση από το ΥΠΑΙΘ). Για το δε σύνολο των ελληνικών πανεπιστημίων, η συνολική κρατική δαπάνη θα έπρεπε να αγγίζει τα **4 δισ. ευρώ**.

Παράλληλα με την υποχρηματοδότηση, τα δημόσια πανεπιστήμια βρέθηκαν αντιμέτωπα με την υποστελέχωση σε διδακτικό, εργαστηριακό και διοικητικό προσωπικό. Ο λόγος φοιτητών ανά διδακτικό προσωπικό στην Ελλάδα είναι **ο χειρότερος στην ΕΕ-27**, καθώς, το 2021, αντιστοιχούσαν **49,1 φοιτητές** ανά μέλος διδακτικού προσωπικού έναντι περίπου **16 φοιτητών** ανά μέλος διδακτικού προσωπικού στην ΕΕ-27 (η αμέσως χειρότερη ως προς το λόγο αυτό χώρα είναι η Κύπρος, με 25,6 φοιτητές ανά μέλος διδακτικού προσωπικού, περίπου τους μισούς σε σχέση με την Ελλάδα). Η ίδια τακτική ακολουθήθηκε απέναντι στο έμφυχο δυναμικό των πανεπιστημίων: μισθοί μειωμένοι κατά 40-50% σε σχέση με την προ κρίσης περίοδο, εξουθενωτικά ωράρια εργασίας, λόγω της σταδιακής μείωσης του προσωπικού (το ΕΜΠ τα τελευταία χρόνια λαμβάνει 25-30% λιγότερες θέσεις από όσες χάνει λόγω συνταξιοδότησης) και της αύξησης των εισακτέων. Και βέβαια, να μην ξεχνάμε το ασφυκτικό γραφειοκρατικό πλαίσιο λειτουργίας και προμηθειών, που καθιστά άθλο τη διεκπεραίωση και της πιο απλής διοικητικής ή οικονομικής πράξης, το αυταρχικό μοντέλο διοίκησης και το εξοντωτικό πειθαρχικό πλαίσιο του Ν. 4957/2022 για να προληφθούν τυχόν αντιδράσεις ή τις συνεχείς νομοθετικές ρυθμίσεις για εξίσωση των πτυχίων των κολλεγίων με αυτά των πανεπιστημίων και την αναγνώριση ξένων τίτλων σπουδών αφειδώς μέσα από συνοπτικές διαδικασίες...

Για να επέλθει όμως η περίφημη «απελευθέρωση» της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης από τα δεσμά του «αναχρονιστικού κρατικού μονοπωλίου» δεν αρκούσε η καταστροφή και η πειθαρχηση των δημοσίων πανεπιστημίων σε μια προσπάθεια δημιουργίας αθέμιτου ανταγωνισμού σε όφελος των ιδιωτικών. Έπρεπε να αναπτυχθεί και η κινητήριος δύναμη της «ελεύθερης αγοράς», η ζήτηση του «προϊόντος». Κι αυτή ήρθε μέσω της Ελάχιστης Βάσης Εισαγωγής και της «αναμόρφωσης» του ακαδημαϊκού χάρτη (βλ. κατάργηση ή συγχώνευση Σχολών και Τμημάτων), αφήνοντας σε ετήσια βάση χιλιάδες εισακτέους εκτός δημοσίων πανεπιστημίων, κυρίως περιφερειακών. Όλοι αυτοί οι εισακτέοι θα αποτελέσουν τους εν δυνάμει πελάτες των ιδιωτικών πανεπιστημίων. Και αν δεν υπάρχουν τα χρήματα για τα δίδακτρα; Κανένα πρόβλημα. Υπάρχουν και τα φοιτητικά δάνεια. Σιγά μην τρομάξουμε από τα 1,6 τρισ. δολάρια χρέους από τα φοιτητικά δάνεια των 43,5 περίπου εκατ. χρωμένων Αμερικανών αποφοίτων....

Το μέλλον του δημοσίου πανεπιστημίου, και της ελληνικής κοινωνίας, αν το νομοσχέδιο ψηφιστεί είναι προδιαγεγραμμένο, όπως το μέλλον του ήρωα του Μαρκές. Τα δημόσια πανεπιστήμια, χωρίς καν την παρουσία ιδιωτικών, καλούνται να επιβιώσουν με «εξωτερικούς» (sic!) πόρους: διαρκής αναζήτηση χρημάτων από ερευνητικά έργα, δίδακτρα σε μεταπτυχιακά προγράμματα, δίδακτρα από προγράμματα

επιμόρφωσης μέσω των ΚΕΔΙΒΙΜ και πολλά άλλα. Η κατάσταση θα επιδεινωθεί, καθώς τα ιδιωτικά πανεπιστήμια θα πάρουν το μερίδιό τους από τους πενιχρούς δημόσιους πόρους, όπως συμβαίνει παντού, όπου υπάρχουν. Το ίδιο θα συμβεί και με τους ερευνητικούς πόρους, οι οποίοι στην Ελλάδα κυμαίνονται στο 1,5% του ΑΕΠ περίπου, έναντι του 2,2% στην ΕΕ-27 (για να μην τρέφει κανείς αυταπάτες, το 64% περίπου των 2 δισ. δολαρίων της χρηματοδοτούμενης έρευνας του MIT προέρχεται από κρατικούς πόρους).

Διοικήσεις και συνάδελφοι δηλώνουν πως δεν ανησυχούν, αφού τα ελληνικά πανεπιστήμια δεν έχουν τάχα να φοβηθούν τίποτε. Τις περισσότερες φορές, ωστόσο, απλά το κάνουν για να υποστείλουν συνειδητά τη σημαία μιας μάχης ιστορικής σημασίας και για τα δημόσια πανεπιστήμια και για την ελληνική κοινωνία. Η ίδια τάχα αφ' υψηλού αντιμετώπιση, λόγω της θέσης που είχε στην κοινωνία, οδήγησε τον Σαντιάγο να ξεκινήσει τη μέρα του ανενόχλητος, σαν να μην συμβαίνει τίποτε, αγνοώντας όλα τα σημάδια και τις προειδοποιήσεις. Αυτή η μέρα όμως έμελλε να είναι η τελευταία του. Ας ελπίσουμε ότι, έστω και την ύστατη στιγμή, θα ξυπνήσουμε από τον λήθαργό μας και θα κάνουμε ό,τι πρέπει για να αποφύγουμε το μοιραίο.

22.12.2023